

Onrust en diversiteit

‘Verlangt jouw generatie naar één verhaal, één visie op de samenleving?’ vroeg mijn 26-jarige dochter mij naar aanleiding van de NRC-avond over de grote thema’s van deze tijd. Een terugkerend onderwerp op de avond was de onrust over de gefragmenteerde samenleving en het ontbreken van een verbindende, richtinggevende visie. ‘Ik weet niet anders dan dat er verschillende visies zijn’, vervolgde ze. ‘Dat vind ik niet problematisch. Maar het zou wel goed zijn als we meer buiten onze eigen bubbels zouden kijken.’

Ik houd van onrust en diversiteit. Het maakt alert. Het brengt denken in beweging. Maar ik houd er niet van mij verloren te voelen te midden van meningen, overtuigingen en debatten. Dan voel ik mij genooddaakt me te verdedigen. Ik houd er ook niet van om mij op te sluiten in een bubbel, of “het lokale” zoals Bruno Latour dat zegt¹. Hiermee verwijst hij naar verschillende manieren waarop mensen zich verhouden tot de aarde en elkaar én de verschillende verhalen die daarbij gecreëerd worden. Dit illustreert hij o.a. met Trumps uitspraken die in essentie zeggen: ‘Is jullie aarde in gevaar? Nou de onze niet’.

Het verlangen naar één groot verhaal is een verlangen naar richting, helderheid. Ik denk echter dat richting en helderheid in deze tijd niet gevonden kan worden door het creëren van een nieuw groot verhaal. Het gaat mijns inziens meer om je te kunnen verhouden tot de waarheid van méér verhalen tegelijkertijd. Basis principes uit de praktische filosofie zoals “De ander zou wel eens gelijk kunnen hebben” en “Wat ziet de ander dat ik niet zie?” helpen ons om met belangstelling naar de verhalen van de ander te luisteren. Ook het verplaatsen -in de schoenen van de ander gaan staan- helpt. Op de betreffende NRC avond deed Bas Heijne² in het kader van de discussie over “de opstand tegen de elite” de oproep om je eens in alle eerlijkheid af te vragen hoe de ander jou ziet.

Maar vervolgens is het verleidelijk om in discussie te gaan over gelijk en ongelijk, over waarheid en onwaarheid. Wat zou er in het gesprek veranderen als we onderkennen dat zowel jij als de ander gelijk heeft? In iedere visie schuilt waarheid én onwaarheid. Is het mogelijk verder te komen dan de strijdbijlen te begraven en “to agree to disagree”? Socratische dialogen doen dat. Die brengen het gesprek verder. Een Socratische dialoog gaat niet over “het eens worden”. Wel over oprechte

¹ Interview in Trouw, 27 november 2018

² Bas Heijne, filosoof en columnist in NRC handelsblad

ontmoetingen met de ander en het verrijken van eigen inzichten. Is het mogelijk om nog een stap verder te gaan en de waarheden en waarden in de verschillende verhalen te verzoenen?

In de afgelopen maanden onderzocht ik- samen met collega's van Het Nieuwe Trivium en ons bredere netwerk- hoe "polarity thinking"³ en praktische filosofie ingezet kunnen worden om verdiepende, verbindende en verzoenende gesprekken vorm te geven. Zo hebben we een training vormgegeven waarin de polariteit tussen "algemene regels" en "maatwerk" onderzocht werd; een onderwerp dat in veel beleidsdomeinen van belang is: de zorg, het onderwijs, de omgevingswet. Deelnemers vonden het prettig dat er geen keuzes gemaakt hoefde te worden tussen het één of het ander; dat beide naast elkaar bestaan en hun rede van bestaan hebben. Sterker nog, dat beiden elkaar in zowel positieve als in negatieve zin kunnen versterken. Zaak is om het positieve te vergroten.

Ik geloof niet in één visie. Ik deel wel het verlangen naar verbinding, richting en helderheid dat onder de wens naar één verhaal ligt. Het zorgvuldig samen kunnen denken en praten in polariteiten draagt daar een steentje aan bij.

Dorien Brunt

april 2019

3 [The Power of Polarities](#): Shoshana Boyd Gelfand at TEDxJerusalem,